

GEOPOLITICA SECURITĂȚII NAȚIONALE A REPUBLICII MOLDOVA: ÎNTRE STATUTUL DE NEUTRALITATE ȘI STAT MEMBRU AL NATO²

UNGUREANU Veaceslav,

doctor în științe politice,
Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice al USM

E-mail: veaceslav.ungureanu@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-7780-8479>

PÎRȚAC Grigore,

doctor în științe politice, conferențiar universitar,
Universitatea de Studii Europene din Moldova

E-mail: grigorepirtac@yahoo.com

<https://orcid.org/0000-003-3281-3711>

REZUMAT

Necesitatea edificării și consolidării unei noi paradigme geopolitice de asigurare a securității naționale a Republicii Moldova este determinată de declanșarea de către Federația Rusă a fazei convenționale active a războiului hibrid împotriva Ucrainei, care a impulsionat procesele de reconturare ale sferelor de influență geopolitică din regiunea Europei de Est. Evoluția situației geopolitice regionale a influențat redimensionarea arhitecturii geopolitice mondiale a securității internaționale și reconfigurarea conjuncturii geopolitice a mediului de securitate regională, producând un impact major asupra reconceptualizării dimensiunii geopolitice a securității naționale, asigurarea căreia poartă un caracter vădit geopolitic și depinde de rolul și locul pe care îl va ocupa Republica Moldova în noua arhitectură geopolitică regională din Europa de Est, care va fundamenta edificarea unui nou sistem de securitate europeană. Considerăm că noua abordare de asigurare a securității naționale din perspectiva reflecției geopolitice, în contextul agresiunii militare ale Federației Ruse împotriva Ucrainei, de a-și consolida statutul geopolitic de neutralitate permanentă, astfel păstrându-și poziționarea geopolitică de stat-tampon și de stat satelit al Federației Ruse în domeniul securității naționale acceptând sfera de influență geopolitică a acesteia sau modificând statutul geopolitic de neutralitate permanentă, abandonând zona-tampon și aderând la Alianța Nord-Atlantică integrându-se în sfera de influență geopolitică Occidentală, este una importantă pentru viitorul Republicii Moldova.

Cuvinte-cheie: geopolitica, securitatea națională, statut de neutralitate permanentă, interese geopolitice, stat-tampon, riscuri geopolitice, amenințări geopolitice, Alianța Nord-Atlantică.

GEOPOLITICS OF THE NATIONAL SECURITY OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA: BETWEEN THE NEUTRALITY STATUS AND NATO MEMBER STATE

UNGUREANU Veaceslav,

PhD of political science,
Institute of Legal, Political and Sociological Research of the USM

Email: veaceslav.ungureanu@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-7780-8479>

PÎRȚAC Grigore,

PhD in political sciences, associate professor,
University of European Studies from Moldova

Email: grigorepirtac@yahoo.com

<https://orcid.org/0000-003-3281-3711>

SUMMARY

² Articolul este elaborat în cadrul subprogramului 01.05.01 **Securitatea națională a Republicii Moldova în contextul aderării la Uniunea Europeană: abordări juridice, politologice și sociologice**, realizat de Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice al Universității de Stat din Moldova.

The need to build and consolidate a new geopolitical paradigm to ensure the national security of the Republic of Moldova is determined by the Russian Federation's triggering of the conventional active phase of the hybrid war against Ukraine, which has boosted the reconstitution processes of the geopolitical spheres of influence in the Eastern European region. The evolution of the regional geopolitical situation influenced the resize of the global geopolitical architecture of international security and the reconfiguration of the geopolitical conjuncture of the regional security environment, having a major impact on the reconceptualization of the geopolitical dimension of national security, the assurance of which is clearly geopolitical and depends on the role and place that the Republic of Moldova will occupy in the new regional geopolitical architecture in the Eastern Europe, which will underpin the construction of a new European security system. We consider that the new approach of ensuring national security from the geopolitical reflection perspective, in the context of the military aggression of the Russian Federation against Ukraine, to strengthen its geopolitical status of permanent neutrality, thus preserving its geopolitical position of buffer state and satellite state of the Russian Federation in the field of national security by accepting its geopolitical sphere of influence or changing the geopolitical status of permanent neutrality, abandoning the buffer zone, joining the North-Atlantic Alliance and integrating into the Western geopolitical sphere of influence, is an important one for the future of the Republic of Moldova.

Key words: geopolitics, national security, permanent neutrality status, geopolitical interests, buffer state, geopolitical risks, geopolitical threats, North Atlantic Alliance.

Existența avantajelor, dar și a riscurilor geopolitice la adresa securității naționale a Republicii Moldova, ca urmare a reconfigurării conjuncturii geopolitice a mediului de securitate regională și a reconturării sferelor de influență geopolitică din spațiul Europei de Est, prin declanșarea fazei convențională active a războiului hibrid de către Federația Rusă împotriva Ucrainei, indică prezența atât a oportunităților privind diminuarea provocărilor geopolitice la adresa securității naționale, care poate fi consolidată prin abandonarea *zonei-tampon* în care se află Republica Moldova, și anume prin mecanisme integraționiste de orientare euroatlantică și comunitară, cât și a multiplelor provocări privind probabilității conservării poziției geopolitice de *stat-tampon* între Occident și Federația Rusă cu păstrarea statutului de neutralitate permanentă, desconsiderat de Rusia prin păstrarea contingentului militar și a munițiilor în raioanele de est ale Republicii Moldova și sistarea relațiilor de cooperare cu Alianța Nord-Atlantică și Uniunea Europeană pe dimensiunea de securitate și apărare, acțiuni ce vor amplifica amenințările și intensifica riscurile geopolitice diminuând capacitatea de asigurare a securității naționale [1, p. 55]. Considerăm că pentru asigurarea dimensiunii geopolitice a securității naționale a Republica Moldova, contează nu atât dimensiunea geografică, cât poziția sa geopolitică prin prisma importanței pe care o are pentru realizarea intereselor geopolitice regionale ale marilor puteri în Europa de Est.

Republica Moldova depune eforturi pentru asigurarea dimensiunii geopolitice a securității naționale prin contracararea sau minimizarea riscurilor, amenințărilor și vulnerabilităților de sorginte externă, care se manifestă cu intensitate variată în diferite perioade. Unele riscuri și amenințări geopolitice se perpetuează, important fiind de a redefini geopolitica sistemului național de securitate, în general, și de a regândi politicile de asigurare a securității geopolitice, în special, în contextul proliferării pericolelor geopolitice reale și potențiale, sistemice și asistemice [2, p. 298]. Suntem de acord cu supoziția susținută de V. Juc că Republica Moldova se regăsește la interferența intereselor geopolitice regionale din Europa de Est ale actorilor majori și doar factorii externi sunt în măsură să influențeze decisiv asupra asigurării geopolitice a securității naționale a Republica Moldova,

care este impusă să promoveze o politică externă activă [3, p. 177].

În viziunea noastră, datorită situației geopolitice regionale create, Republica Moldova încearcă să intre în scheme geopolitice ce ar permite să părăsească zona de coliziune dintre Occident și Federația Rusă, iar perspectiva posibilă de transcenderă a situației geopolitice de conflict poate fi regândită și prin abordarea ideii de integrare în structurile euroatlantice și comunitare, care presupune includerea Republicii Moldova cu întregul teritoriu recunoscut internațional. Ignorarea acestor oportunități geopolitice contextuale ar suprima reforma sectorului de securitate și apărare, iar ulterior, ar duce la stagnarea procesului de modernizare și la lipsa de atractivitate pentru statele europene. Actualmente, capabilitatea Republicii Moldova de a depăși amenințările geopolitice la adresa securității naționale este insuficientă. Prin urmare, diminuarea lor trebuie să devină un obiectiv fundamental în reconceptualizarea paradigmei geopolitice de asigurare a rezilienței securității naționale, dat fiind faptul că acestea sunt generate, în special, de conjunctura geopolitică regională din Europa de Est, de poziționarea geopolitică a Republicii Moldova de *stat-tampon* și de statutul geopolitic de neutralitate permanentă a Republicii Moldova [4, p. 435-436].

M. Leonard și N. Popescu sunt de părere că statutul de stat membru al Alianței Nord-Atlantice al Republicii Moldova ar provoca mecanismul faptului împlinit, făcând controlul și influența geopolitică a Federației Ruse asupra Republicii Moldova mult mai dificile și mai costisitoare, ba chiar imposibile [5, p. 13]. În accepția lui M. Walker, pe lângă necesitatea de a obține o securitate geopolitică mai eficientă, Republica Moldova are nevoie de Alianța Nord-Atlantică pentru a accelera aderarea sa la Uniunea Europeană. Autoritățile Republicii Moldova trebuie să conștientizeze faptul că Organizația Nord-Atlantică și Uniunea Europeană sunt două părți ale aceleiași monede [6, p. 471-474]. De aceeași părere este și R. Art, precizând că unicul mijloc de a urgenta procesul de aderare la Uniunea Europeană este afilierea la Alianța Nord-Atlantică. Dezvoltarea unei cooperări politico-militare mai intensificate cu Alianța Nord-Atlantică în cadrul altor programe avansate de tip Parteneriatul pentru Pace nu ar înlocui beneficiile oferite de calitatea de

membru deplin al Organizației Nord-Atlantice [7, p. 28].

V. Juc acreditează aserțiunea că securitatea națională a Republicii Moldova ar putea fi asigurată cel mai eficient, având o dimensiune geopolitică pregnantă, în condițiile integrării euroatlantice. Fără îndoială, amendarea prevederilor constituționale ce se referă la statutul de neutralitate permanentă, recunoscut de N. Osmochescu ca fiind *o ficțiune* [8, p. 183], art. 11(1) și 142(1) din Constituția Republicii Moldova, prezintă în sine un proces complex, anevoios și de lungă durată care solicită voință politică, eforturi de caracter instituțional, transformări la nivel conceptual, menținerea dialogului permanent cu partenerii europeni, realizarea studiilor de fezabilitate privind beneficiile și costurile de integrare etc. [9, p. 207]. Considerăm fondată supoziția lui V. Juc că abrogarea statutului de neutralitate permanentă nu presupune expres integrarea euroatlantică a Republicii Moldova, însă calitatea de stat membru al Alianței Nord-Atlantice este în măsură cel mai eficient să-i asigure realizarea intereselor geopolitice a securității naționale, datorită art. 5 al Tratatului de la Washington din 4 aprilie 1949 [9, p. 208], pe când integritatea teritorială, conform lui A. Burian, prea puțin probabil, din cauza că regiunea transnistreană va deveni imediat un fel de Kaliningrad la Marea Neagră, separându-se de Republica Moldova [10, p. 357]. S. Nazaria este de altă părere, considerând că însăși solicitarea de aderare la Alianța Nord-Atlantică vine în contradicție cu interesele geopolitice cardinale ale Republicii Moldova și cetățenilor săi [11, p. 630], opinie combătută de Ig. Munteanu, presupunând înțelegerea beneficiilor, costurilor și mizei schimbării statutului geopolitic de neutralitate permanentă a Republicii Moldova în condițiile intensificării relațiilor strategice cu Alianța Nord-Atlantică, întemeiate pe un anumit sistem de valori care fac societatea noastră cu mult mai apropiată de comunitatea europeană decât se crede și de oportunități în realizarea intereselor geopolitice ale securității naționale a Republicii Moldova.

În opinia noastră, deși Federația Rusă consecvent prezintă Alianța Nord-Atlantică ca o organizație, care practică o extindere agresivă a hotarelor sale spre Est, ea nu manifestă un interes deosebit pentru acceptarea Republicii Moldova în calitate de stat membru, astfel, respectând statutul geopolitic de neutralitate permanentă care constituie baza relațiilor de cooperare dintre Republica Moldova și Alianța Nord-Atlantică, însă exemplul de aderare la Alianța Nord-Atlantică a Finlandei și Suediei a schimbat viziunea Alianței privind eficiența neutralității permanente a statelor care poate servi drept precedent pentru procesul de reconceptualizare a paradigmei geopolitice de asigurare a rezilienței securității naționale a Republicii Moldova demonstrând eficiența politicii *ușilor deschise*, dar și capabilitatea politico-militară de abordare și de evaluare exhaustivă a amenințărilor geopolitice de securitate împotriva statelor neutre.

Considerăm că, este în interesul geopolitic al Republicii Moldova de a adera la Organizația Nord-Atlantică, deoarece neutralitatea permanentă este una costisitoare și generează multiple riscuri la adresa securității naționale, iar sistemului național de securitate și apărare, în general, și Armata Națională, în special,

necesită a fi modernizate, deoarece actualmente, potențialul militar neînsemnat al Republicii Moldova nu oferă o contribuție considerabilă la capabilitățile militare ale Alianței Nord-Atlantice, și este de fapt un candidat pentru beneficii. Unele state membre ale Alianței Nord-Atlantice până la invazia militară a Federației Ruse pe teritoriul Ucrainei au fost îngrijorate de apariția anumitor costuri politice în legătură cu o posibilă integrare a Republicii Moldova dată fiind opoziția puternică a Federației Ruse, însă situația s-a schimbat în favoarea asigurării securității pe continentul european prevalând asupra relațiilor de cooperare cu Federația Rusă, context geopolitic favorabil pentru consolidarea relațiilor politico-militare cu Alianța Nord-Atlantice, chiar și demararea a unor procese de aderare, valorificarea cărora vor contribui la sporirea gradului de reziliență geopolitică a securității naționale a Republicii Moldova [12, p. 129-130].

Reflecțiile lui T. Sandler se înscriu în logica convențională, potrivit căreia până când Ucraina nu va adera la Alianța Nord-Atlantică, acceptarea Republicii Moldova va fi mai costisitoare, deoarece Republica Moldova nu va contribui la reducerea hotarelor interioare, necesare de protejat. Aceasta se explică prin faptul că Republica Moldova, având statut de țară neutră în interiorul spațiului Alianței Nord-Atlantice, va semnifica hotare mai lungi pe care Organizația Nord-Atlantică urmează să le apere. Totodată, în acest caz vor exista și considerente geopolitice, deoarece Republica Moldova având statutul de neutralitate permanentă ar putea să devină un satelit al Federației Ruse, găzduind o bază militară sub anumite pretexte, fie *pentru menținerea păcii* sau *antiterorism* [13, p. 735-738].

Conform lui W. Thompson, orice stat care tinde să acționeze ca actor geopolitic suveran în relațiile internaționale trebuie să întreprindă măsuri pentru asigurarea propriei securități și să plătească pentru ea. Expertul specifică că asigurarea geopolitică a securității naționale și realizarea integrității teritoriale de una singură, pentru micile puteri cum este Republica Moldova, este în majoritatea cazurilor o afacere imposibilă, mai ales în condițiile neutralității permanente [14, p. 158-162]. O. Knudsen abordează noțiunea de neutralitate permanentă prin prisma opțiunii de acomodare geopolitică, potrivit căreia, statutul geopolitic de neutralitate permanentă îi este solicitat statului din partea unui stat vecin pentru a garanta că nu va fi lansat niciun atac asupra marii puteri de pe teritoriul statului vecin. Federația Rusă impune Republicii Moldova neutralitatea permanentă utilizând mecanisme geopolitice în scopul de a preveni plecarea ei sub umbrela protecție a Occidentului [15, p. 61-65]. C. Hemmer și P. Katzenstein sunt de părere că există o explicație suplimentară de ce Federația Rusă ar dori să prevină aderarea Republicii Moldova la Alianța Nord-Atlantică, fiindcă Federația Rusă dorește să mențină regionalismul geopolitic cu rădăcini sovietice, ce atașează Republica Moldova de Federația Rusă prin legături economice, sociale și politice [16, p. 587-588].

Susținem că Republica Moldova are nevoie de o reconceptualizare substanțială a paradigmei geopolitice de asigurare a reformelor consistente pentru consolidarea

rezilienței securității naționale a Republicii Moldova [28,p.505-510]. Realizarea acestui deziderat depinde în mare măsură de relațiile geopolitice ale marilor puteri, la baza cărora se află interesele geopolitice regionale din Europa de Est, care exercită un impact asupra dimensiunii geopolitice a securității naționale a Republicii Moldova. Totodată, riscurile și amenințările geopolitice ce periclitează componentele securității naționale sunt generate de factorii externi și necesită a fi abordate în termeni geopolitici. De asemenea, un rol substanțial în fortificarea securității naționale sau în diminuarea nivelului de asigurare a securității naționale, îl va juca locul pe care îl va ocupa Republica Moldova în eventualele aranjamente de redimensionare a arhitecturii geopolitice mondiale a securității internaționale, de reconfigurare a conjuncturii geopolitice a mediului de securitate regională și de reconturare a sferelor de influență geopolitică, în contextul declanșării de către Federația Rusă a fazei convenționale active a războiului hibrid împotriva Ucrainei, ceea ce ar contribui în final la modificarea statutului geopolitic al Republicii Moldova din cel de consumator în furnizor de securitate regională consolidând reziliența sectorului de securitate și apărare națională sau va spori riscului de amplificare a vulnerabilității în domeniul securității naționale prin păstrarea statutului geopolitic de neutralitate permanentă [12, p. 131].

Suntem de părerea că realizarea consolidării dimensiunii geopolitice de asigurare a securității naționale a Republicii Moldova este determinată de necesitatea valorificării oportunităților oferite de noul context geopolitic regional din Europa de Est, care se prefigurează în baza reconturării sferelor de influență geopolitică regională. Accentuăm că abordarea securității naționale a Republicii Moldova din perspectiva reflecției geopolitice este un imperativ în realizarea politicilor contemporane de asigurare a securității naționale. De asemenea, discursul geopolitic va contribui la o mai bună percepție de către societate în general și clasa politică în particular privind statutul geopolitic de neutralitate permanentă a Republicii Moldova, care nu asigură securitatea națională, ci generează multiple vulnerabilități geopolitice la adresa acesteia, fapt demonstrat de agresiunea militară a Federației Ruse împotriva Ucrainei, dar și de Finlanda și Suedia care și-au consolidat dimensiunea geopolitică a securității naționale prin aderarea la valorile de apărare colectivă ale Alianței Nord-Atlantice, la 4 aprilie 2023 – Finlanda și la 7 martie 2024 – Suedia [17, p. 269-270].

Subliniem că, situația geopolitică a Republicii Moldova este condiționată de *zona-tampon* în care se află, unde se interferează interesele geopolitice ale marilor puteri care creează o presiune geopolitică puternică asupra securității naționale a Republicii Moldova. Totodată, securitatea națională a Republicii Moldova, fiind dependentă de fluctuațiile intereselor geopolitice ale actorilor majori, solicită în permanență o abordare pragmatică cu o viziune geopolitică regională pe termen mediu și lung. Subiectul neutralității permanente, care se regăsește la baza fundamentării și instituționalizării politicii de securitate națională a Republicii Moldova, se impune a fi reevaluat în contextul

reedificării unei noi conjuncturi geopolitice regionale europene postrăzboi rece, precedate de invazia militară a Federației Ruse pe teritoriul Ucrainei, care produce noi riscuri, amenințări și vulnerabilități la adresa securității naționale a Republicii Moldova, și a căror diminuare ar putea fi realizată prin tranșarea *zonei-tampon*, utilizând mecanismele integraționiste de orientare euroatlantică. Menționăm că, statutul de neutralitate permanentă reprezintă o provocare geopolitică pentru realizarea reformelor autentice în domeniul securității și apărării naționale, precum și un impediment pentru identificarea unor soluții eficiente de modernizare, de dezvoltare și de fortificare a securității naționale a Republicii Moldova [17, p. 270-271].

Acredităm supoziția că declanșarea de către Federația Rusă a fazei convenționale active a războiului hibrid împotriva Ucrainei a fost determinată de intenția Federației Ruse de a recontura sferile de influență geopolitică regională și revenirea la arhitectura geopolitică de securitate europeană din perioada războiului rece, astfel dorind să-și asigure securitatea națională. Specificăm că, în ultimele două decenii Federația Rusă prin intermediul realizării politicii sale externe a promovat ideea neacceptării modelului de ordine mondială existentă pe care îl numea unipolar, exprimând preferința pentru multipolaritate, astfel aspirând la redobândirea statutului geopolitic de mare putere și realizarea propriei agende de politică mondială [17, p. 277-278].

C. Manolache subliniază că prin esența statutului de neutralitate contemporană se subînțelege *nealiniare*, mai precis de neparticipare la alianțe politico-militare, pierzându-și sensul clasic al neutralității atunci când se discută despre situația reală din zilele noastre, deoarece toate statele neutre din lume s-au angajat să sprijine scopurile și rezoluțiile Organizației Națiunilor Unite, inclusiv cele militare. Totodată, cercetătorul afirmă că, în virtutea statutului geopolitic de neutralitate permanentă a Republicii Moldova, care presupune, neaderarea la blocurile politico-militare și neadmiterea dislocării pe teritoriul său a trupelor militare sau armamente ale altor state și ale blocurilor militare, Republica Moldova își reafirmă angajamentul de a dezvolta o colaborare aprofundată cu Alianța Nord-Atlantică [18, p. 246, 260]. V. Juc exprimă aserțiunea că relațiile de cooperare politico-militare dintre Republica Moldova și Alianța Nord-Atlantică sunt marcate esențial de doi factori geopolitici – statutul autoproclamat de neutralitate permanentă și prezența forțelor militare ale Federației Ruse pe teritoriul Republicii Moldova, ambii având repercusiuni asupra procesului de fortificare a rezilienței securității naționale. Republica Moldova nu poate să facă abstracție de parteneriatul cu un asemenea actor important cum este Organizația Nord-Atlantică, cu suportul căruia va putea demara procesul de reconceptualizare a paradigmei geopolitice de asigurare a securității naționale a Republicii Moldova, iar războiul dintre Federația Rusă și Ucraina demonstrează, cu lux de amănunte, precaritatea și perimarea statutului de neutralitate permanentă adoptat de o mică putere [3, p. 175].

În accepția noastră, statutul geopolitic de neutralitate

permanentă, care fundamentează și instituționalizează securitatea națională a Republicii Moldova, determină incoerență în viziunea strategică privind dezvoltarea și modernizarea sistemului național de securitate și apărare, totodată, reprezentând o provocare și un impediment la adresa asigurării securității naționale a Republicii Moldova. Considerăm că menținerea statutului geopolitic de neutralitate permanentă de către Republica Moldova, care nu oferă mecanisme clare de funcționalitate a sistemului național de securitate și apărare, necesitând resurse enorme pentru asigurarea securității naționale, precum și lansarea ideii de consolidare a statutului de neutralitate permanentă prin adoptarea unei concepții/strategii cu privire la statutul de neutralitate permanentă în condițiile prezenței trupelor militare ale Federației Ruse (GOTR) pe teritoriul Republicii Moldova, va diminua din capacitatea securității naționale, dat fiind faptul că la baza elaborării nu se regăsește obiectivul optimizării asigurării securității naționale, ci condiționalitatea Federației Ruse pentru intensificarea relațiilor bilaterale cu Republica Moldova, având drept scop geopolitic obținerea garanției din partea Republicii Moldova de diminuare a relațiilor politico-militare și de neaderare la Alianța Nord-Atlantică, precum și reconfirmarea, o dată în plus, a atașamentului față de statutul geopolitic de neutralitate permanentă, astfel, contracarând extinderea valorilor euroatlantice spre hotarele Federației Ruse.

Acceptarea de către Republica Moldova a acestei constrângeri demonstrează exercitarea puterii geopolitice de către Federația Rusă și intenția de a păstra Republica Moldova în sfera sa de influență geopolitică, ceea ce va oferi o viziune eronată în asigurarea securității naționale pe termen lung, fapt care, puțin probabil, va contribui la fortificarea capacității și funcționalității sistemului național de securitate și apărare și va exclude posibilitatea unei cooperări consolidate cu Alianța Nord-Atlantică, limitând instrumentele de interacțiune și interoperabilitate, eliminând, totodată, toate oportunitățile de edificare a unei noi paradigme geopolitice de asigurare a securității naționale [17, p. 285-286].

V. Juc acreditează ideea că participarea Republicii Moldova la Programul Parteneriatul pentru Pace este importantă pentru aprofundarea cooperării între aliați și parteneri prin dezvoltarea în comun a unui set de instrumente, iar transformarea ideilor în acțiuni de a elabora un nou concept a paradigmei geopolitice de asigurare a securității naționale i-ar permite Republicii Moldova aplicarea experienței internaționale în reconstrucția sectorului național de securitate și apărare [19, p. 713]. De aceeași părere este și V. Moraru, care subliniază că aderarea la Programul Parteneriatul pentru Pace este foarte importantă pentru Republica Moldova din cauza că îi oferă posibilități reale, în pofida statutului geopolitic de neutralitate permanentă, de a demonstra caracterul deschis al politicii sale și voința de cooperare cu parteneri în diverse sfere, politice sau militare, de a participa la edificarea mecanismelor internaționale de menținere a păcii și asigurare a securității, facilitându-i în asemenea manieră integrarea în structurile euroatlantice și europene, astfel contribuind la fortificarea dimensiunii

geopolitice a securității naționale a Republicii Moldova [20, p. 34-36].

Subliniem că în contextul războiului dintre Federația Rusă și Ucraina, Republica Moldova având pe teritoriul său trupe, armamente și muniții militare ale forțelor armate ale Federației Ruse a devenit o sursă potențial mai accentuată de insecuritate regională, care încearcă să edifice timid, tergiversat și neconvingător față de partenerii occidentali de dezvoltare, necesitatea abordării a unei noi idei geopolitice privind asigurarea securității naționale, prin care să-și asume eliminarea tuturor constrângerilor în aprofundarea relațiilor de cooperare politico-militară cu Alianța Nord-Atlantică și acceptarea unui rol important în arhitectura geopolitică de securitate europeană, devenind un partener predictibil și furnizor de securitate regională [17, p. 286].

Ținem să precizăm că, amplificarea interdependenței relațiilor dintre state în domeniul asigurării securității internaționale, dar și faptul încălcării normelor dreptului internațional de către Federația Rusă, având statutul de garant ale neutralității în cazul Ucrainei în baza Memorandumului de la Budapesta din 1994, au subminat din temelie ideea neutralității, precum și a diminuat valoarea și utilitatea practică a acesteia. Mai mult ca atât, conceptul de neutralitate adoptat de statele europene a suferit transformări fundamentale în ideea de autoizolare militară și diminuării potențialului militar, evoluând în a amplifica procesul de modernizare a capacității militare prin intensificarea relațiilor de cooperare cu structurile euroatlantice, precum și prin participarea activă în cadrul misiunilor de pacificare sub egida Organizației Națiunilor Unite, Organizației Tratatului Atlanticului de Nord sau Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa. Conceptul de neutralitate a obținut și o abordare geopolitică, care urmărește obiectivul confirmării rolului și locului statelor neutre într-o ecuație de putere, confirmând potențialul militar al acestora prin asigurarea securității regionale, însușind un statut geopolitic [21, p. 167-168], care, potrivit opiniei lui A. Miroiu, reprezintă semnificația actorului în ierarhia globală sau în cadrul unui câmp geopolitic, rezultând din potențialul geopolitic ce include capacitatea statului de a se extinde, penetra sau influența zone sau regiuni geopolitice care se află în afara spațiului său de suveranitate. Capacitatea de extindere sub o anumită formă (economică, politică, militară, culturală), precum și raza de acțiune depind de putere, pe care K. Waltz o atribuie diferit statelor în dependență de numărul populației, mărimea teritoriului, capacitatea resurselor naturale și potențialul economic [22, p. 30].

M. Wight exprimă aserțiunea determinării poziției geopolitice de *stat-tampon* al țării prin adoptarea la nivel de stat a politicii de neutralitate. Nici o putere nu este în stare să-și realizeze politica externă fără a se baza pe alte puteri, chiar dacă acestea sunt neutre. Rivalitățile locale dintre puterile minore sunt eliminate sau susținute prin exercitarea presiunii geopolitice a procesului concurențial de valorificare a intereselor geopolitice regionale ale marilor puteri, în așa mod, ca micile puteri să fie reduse la o *zonă-tampon* între marile puteri, aceasta fiind reprodușă la o scară mai largă în aranjamentele dintre marile puteri. Expertul specifică că un *stat-tampon* este o putere slabă între două sau mai multe state mai

puternice, menținut sau chiar creat cu scopul reducerii conflictului dintre ele. O *zonă-tampon* este o regiune ocupată de una sau mai multe puteri slabe aflate între două sau mai multe puteri de forță, care este definită ca fiind un *vid de putere*. Fiecare putere de forță va avea un interes vital de a împiedica alte puteri să controleze *zona-tampon* și va realiza acest interes în două moduri, corespunzător forței sale, căutând să mențină *zona-tampon* neutră sau independentă, ori să stabilească propriul ei control, care poate conduce la anexarea, pe termen lung, a *zonei-tampon* și convertirea ei într-o regiune de frontieră. Din acest punct de vedere, *statele-tampon* pot fi împărțite, în linii mari, în *oscilante*, *neutre* și *satelite*. *Oscilante* sunt statele a căror politică este încurajarea prudentă a rivalității dintre vecinii ei puternici. *Neutre* sunt statele fără nici o politică externă activă, sperând să rămână neobservate. *Satelite* sunt statele a căror politică externă este controlată de o altă putere. Dacă statul mai slab a cedat formal acest control printr-un tratat, încât prin lege și în fapt a renunțat la o parte din suveranitatea sa, este cunoscut ca fiind un protectorat. Trecerea de la statutul de stat oscilant la cel neutru, de la statutul de stat neutru la cel aliat, de la statutul de stat aliat la cel satelit este obscură și incertă. În opinia sa, fluctuațiile de putere ale actorilor majori determină situația geopolitică în majoritatea *zonelor-tampon* definindu-le ca fiind instabile și ambigue. O politică adoptată de o mare putere pentru a păstra statutul geopolitic de neutralitate unui *stat-tampon* poate fi percepută de rivalii săi ca o tranziție de la „*stat-tampon*” la cel de satelit, ca în circumstanțe diferite *statul-tampon* să se transforme într-un bastion defensiv, fie ca o pistă de lansare pentru eventualele expansiuni [23, p. 165-169].

Se impune de subliniat că neutralitatea permanentă proclamată unilateral de Republica Moldova n-a fost negociată, recunoscută și garantată de către marile puteri pornind de la obiectivul major: realizarea necesității asigurării securității naționale prin retragerea trupelor, armamentelor și munițiilor militare ale Federației Ruse de pe teritoriul Republicii Moldova, dar s-a purces la autoproclamarea și menținerea acestui statut doar prin propria voință, care n-a contribuit, până în prezent, la realizarea scopului strategic urmărit, și anume la soluționarea conflictului din raioanele de est ale Republicii Moldova, astfel neutralitatea fiind sfidată și depreciată de prezența forțelor militare străine pe o parte din teritoriul său, chiar dacă provizoriu se află sub controlul autorităților secesioniste [24, p. 39].

Considerăm că reconceptualizarea paradigmei geopolitice de asigurare a rezilienței securității naționale a Republicii Moldova trebuie începută cu regândirea statutului geopolitic de neutralitate permanentă a Republicii Moldova, care s-a dovedit a fi unul nefuncțional și perimat ce nu reflectă în sine transformările geopolitice ale mediului de securitate regională postrăzboi rece, generând instabilitate pluridimensională amplificând nivelul de vulnerabilitate a sistemului național de securitate și apărare și a sporit riscul edificării impedimentelor geopolitice împotriva utilizării mecanismelor integraționiste de aderare la Alianța Nord-Atlantică, care reglementează procedura de revizuire a poziționării geopolitice a Republicii Moldova

de *stat-tampon*, ce ar contribui la consolidarea capacităților de contracarare a noilor amenințări geopolitice cu care se confruntă Republica Moldova. Posibilitățile politico-militare, oferite de Alianța Nord-Atlantică, vor impulsiona fortificarea sistemului național de securitate al Republicii Moldova, iar angajamentele asumate vor consta în aprofundarea interoperabilității și atașarea la standardele euroatlantice. În acest sens, Republica Moldova este interesată să materializeze un cadru nou de relații mult mai dezvoltat cu structurile de securitate și apărare euroatlantice, prin constituirea Comisiei de cooperare NATO – Republica Moldova, care ar reprezenta nu doar un factor de stabilizare a statului, dar și un instrument-cheie de aderare la Alianța Nord-Atlantică, în contextul necesității determinate de războiul dintre Federația Rusă și Ucraina [4, p. 441-442].

Reieșind din actualitatea reconfigurării conjuncturii geopolitice a mediului de securitate regională, procesul de actualizare a Planului Individual de Acțiuni al Parteneriatului Republica Moldova – NATO este o necesitate categorică și necondiționată, dat fiind faptul că documentul este axat pe eficientizarea procesului de reforme în sectorul de securitate și apărare națională. Unele dintre aspectele benefice pentru Republica Moldova, ca urmare a realizării mecanismului de implementare a Planului Individual de Acțiuni al Parteneriatului Republica Moldova – NATO, este nu doar aprofundarea relațiilor de cooperare cu instituțiile și statele membre ale Alianței Nord-Atlantice, dar și promovarea unei imagini favorabile a Republicii Moldova pe plan extern, în contextul edificării unui stat de drept, democratic și prosper, care este atașat valorilor și mecanismelor de asigurare a securității internaționale, detașând cel de-al 20-lea contingent al Armatei Naționale în misiunea de menținere a păcii KFOR din Kosovo. Republica Moldova, din 2014, contribuie cu militari profesioniști la operațiunea de menținere a păcii KFOR, care are rolul de a asigura pacea și stabilitatea în Kosovo, fiind parte componentă a Comandamentului Regional Vest dislocați la baza militară Camp Villaggio a Italiei din localitatea Pech, Kosovo. În această ordine de idei, Alianța Nord-Atlantică este dispusă să susțină în continuare eforturile Republicii Moldova în reformarea și modernizarea sistemului național de securitate și apărare, pentru a face față noilor provocări generate de războiul declanșat de Federația Rusă împotriva Ucrainei. Mai mult ca atât, Alianța Nord-Atlantică este gata să-și extindă acest sprijin asupra unor reforme mai profunde în domeniul politic și în sectorul securității și apărării naționale la nivel instituțional, care s-a manifestat prin oferirea unui lot de 19 unități de blindate *Piranha* Armatei Naționale a Republicii Moldova, pentru a fi utilizate în diverse acțiuni militare care au drept scop asigurarea securității militare, dar și a păcii regionale, precum și în misiuni internaționale de menținere a păcii, totodată, Alianța Nord-Atlantică susținând și necesitatea asigurării Republicii Moldova cu sisteme de interceptare și apărare antiaeriană [25, p. 30-31].

V. Juc menționează că menirea planurilor individuale de acțiuni ale Parteneriatului este de a oferi suport de cooperare prioritară și preferențială din partea Alianței Nord-Atlantice și fiecare partener pentru a asigura

valorificarea obiectivelor și dezvoltarea abilităților incluse în Documentul de prezentare. Fiind prin conținut mecanisme de angajare și armonizare a relațiilor dintre Alianța Nord-Atlantică și parteneri în baza Programului Parteneriatul pentru Pace, planurile oferă posibilitatea statelor partenere de a alege și de a realiza activitățile individuale, pe care și le asumă, în conformitate cu necesitățile reformării și modernizării sectorului de securitate națională [3, p. 172].

Drept urmare a schimbării contextului geopolitic regional din Europa de Est și a vectorului geopolitic de dezvoltare al Republicii Moldova, la 19 mai 2006, Consiliul Nord-Atlantic al Alianței și, respectiv, la 24 mai 2006, Republica Moldova au adoptat Planul Individual de Acțiuni al Parteneriatului Republica Moldova – NATO, care a urmărit aprofundarea cooperării cu structurile și instituțiile europene și euroatlantice, promovarea reformelor democratice în diverse domenii, reformarea și modernizarea sectorului de securitate și apărare națională, consolidarea controlului democratic asupra forțelor armate. Documentul conține mai multe linii magistrale de dezvoltare a Republicii Moldova, însă, în accepția lui V. Juc și Gh. Cojocar, primordialitatea revine reformării și modernizării sectorului de securitate și apărare națională, prin realizarea unui pachet de acțiuni și racordării reformelor democratice la standardele europene. În ambele cazuri, rolul determinant este rezervat promovării dialogului politic dintre părți și cooperării cu instituțiile europene și euroatlantice [26, p. 252-253].

Ținem să menționăm că, reieșind din perspectiva evoluției proceselor de transformare geopolitică a mediului de securitate regională, etapa nu mai puțin relevantă în procesul de implementare a Planului Individual de Acțiuni al Parteneriatului Republica Moldova – NATO, este realizarea mecanismului de actualizare a Planului Individual de Acțiuni al Parteneriatului Republica Moldova – NATO, ce prevede proceduri de elaborare de către instituțiile guvernamentale de resort și aprobarea finală prin adoptarea Hotărârii de către Guvernul Republicii Moldova, acțiuni care, până în prezent, s-au realizat în patru etape în anii 2010, 2014, 2017 și 2022, fiind un element esențial în intensificarea relațiilor de cooperare cu Alianța Nord-Atlantică, de realizarea cărora depinde, atât procesul de implementare a reformelor în domeniul securității și apărării naționale prin modernizarea sistemului național de securitate și apărare, cât și perspectiva cooperării politico-militare cu Alianța Nord-Atlantică. Nu este întâmplător că Republica Moldova nu s-a regăsit în lista invitaților la Summitul NATO de la Chicago din 2012, din cauza întârzierii prelungirii Planului Individual de Acțiuni al Parteneriatului Republica Moldova – NATO la începutul anului 2010, însă la întrunirea la nivel înalt, care a avut loc doi ani mai târziu în Țara Galilor, deja a fost invitată, fiind lansată Inițiativa de Consolidare a Capacității de Apărare pentru a fortifica relațiile de cooperare cu statele partenere, inclusiv cu Republica Moldova [27, p. 83].

Accentuăm că relațiile de cooperare politico-militare dintre Republica Moldova și Alianța Nord-Atlantică în cadrul Programului Parteneriatul pentru Pace au

contribuit la determinarea importantelor transformări paradigmatică a politicilor ce vizează realizarea procesului de promovare a reformelor democratice în diverse domenii și de modernizare a acestora, în special în sectorul de securitate și apărare națională, dar și la aprofundarea cooperării Republicii Moldova cu structurile și instituțiile euroatlantice, evoluții care au o influență benefică asupra procesului general de fortificare a rezilienței securității naționale a Republicii Moldova. Valorificarea oportunităților geopolitice oferite de Programul Parteneriatul pentru Pace în ajustarea sistemului național de securitate și apărare al Republicii Moldova la standardele euroatlantice și normele democratice occidentale se va solda eminamente cu amplificarea gradului de asigurare a securității naționale, ceea ce înseamnă descurajarea realizării unui eventual pericol din partea unor potențiali inamici sau combaterea eficientă a riscurilor și amenințărilor la adresa tuturor componentelor securității naționale. Pentru realizarea acestui deziderat este necesară continuarea procesului de actualizare și implementare a Planului Individual de Acțiuni al Parteneriatului Republica Moldova – NATO, care este pilonul fundamental în desfășurarea reformei și modernizării sectorului de securitate și apărare națională. Totodată, este indispensabil ca autoritățile centrale responsabile de reformă să demonstreze voință politică, consecvență și transparență în acțiunile de realizare a angajamentelor asumate de Republica Moldova în relațiile de cooperare cu Alianța Nord-Atlantică [27, p. 82].

Situația geopolitică a Republicii Moldova determină necesitatea de reconceptualizare a paradigmei geopolitice de asigurare a rezilienței securității naționale a Republicii Moldova prin valorificarea opțiunii de aderare la valorile euroatlantice ce necesită o abordare pragmatică și o abilitate politico-diplomatică, ceea ce ar asigura îndeplinirea obiectivelor intereselor geopolitice de asigurare a securității naționale. Totodată, semnificația geopolitică a Republicii Moldova pe scena internațională este una neînsemnată, însă datorită declanșării de către Federația Rusă a fazei convenționale active a războiului hibrid împotriva Ucrainei, a conjuncturii geopolitice regionale în care se află, precum și a statutului său geopolitic de neutralitate permanentă, care s-a dovedit a fi unul generator de insecuritate regională, se atestă o atenție sporită din partea Occidentului, dar și din partea Federației Ruse în contextul noilor reconturări ale sferelor de influență geopolitică, care o percepe ca pe un element al unei scheme geopolitice, situație ce generează un impact iminent asupra securității naționale. Din cauza potențialului geopolitic redus, Republica Moldova este considerată de către actorii internaționali drept o putere slabă, securitatea națională a căreia este dependentă de fluctuațiile intereselor geopolitice ale marilor puteri în regiunea Europei de Est și diminuată dacă nu se regăsește într-o coaliție de state cu o pondere majoră în sistemul de securitate internațională sau dacă nu are vreo importanță pentru realizarea intereselor geopolitice ale unor mari puteri [4, p. 440].

În această ordine de idei, o oportunitate de consolidare a dimensiunii geopolitice a rezilienței

sistemului național de securitate a fost valorificată de către Republica Moldova prin participarea pe data de 13 aprilie 2023, la prima Conferință privind Securitatea Regiunii Mării Negre, sub egida Platformei Internaționale Crimeea, și la a doua reuniune a trilateralei România – Ucraina – Republica Moldova, la nivelul miniștrilor de externe și ai apărării, în care a fost abordată problematica securității regionale și naționale a acestor state, în contextul războiului nejustificat declanșat de Federația Rusă împotriva Ucrainei. În cadrul acestor întruniri a fost stabilit mecanismul de dialog și de coordonare pe termen lung, vizând susținerea activă de către România a Republicii Moldova și a Ucrainei în vederea implementării reformelor necesare în procesul de integrare europeană, precum și discutate aspecte de securitate, cum ar fi: evoluțiile geopolitice regionale; agresiunea militară a Federației Ruse împotriva Ucrainei și războiul informațional împotriva Republicii Moldova; sprijinul acordat de NATO și UE pentru Republica Moldova și Ucraina; modalități de consolidare a cooperării trilaterale în domeniul fortificării rezilienței capacităților de apărare ale celor două state vecine în vederea contracarării amenințărilor geopolitice regionale și sporirea interoperabilității cu Republica Moldova și Ucraina [4, p. 441].

Prin urmare, datorită situației geopolitice regionale create, Republica Moldova încearcă, deocamdată, sporadic și neconvingător să părăsească arealul de coliziune dintre Occident și Federația Rusă, iar perspectiva de redimensionare a poziționării geopolitice a Republicii Moldova de *stat-tampon*, care este determinat de statutul geopolitic de neutralitate permanentă, poate fi valorificată prin necesitatea de utilizare a dimensiunii geopolitice ca elementul fundamental în reconceptualizarea noii paradigme de asigurare a securității naționale, în contextul agresiunii militare a Federației Ruse împotriva Ucrainei. Realizarea unei cercetări continue a rolului și locului geopolitic al Republicii Moldova în condițiile reconfigurării conjuncturii geopolitice a mediului de securitate regională, va permite formarea unei percepții complexe și exhaustive cu privire la riscurile și amenințările de ordin geopolitic la adresa securității naționale cu care se va confrunta Republica Moldova pe termen mediu și lung. Reconturarea sferelor de influență geopolitică din regiunea Europei de Est, pe de o parte, și statutul geopolitic de neutralitate permanentă a Republicii Moldova, pe de altă parte, exercită o influență majoră asupra securității naționale și provoacă o reflecție conștientă referitor la accentuarea dimensiunii geopolitice, care este una determinantă și necesară în procesul de consolidare a capacității instituționale și a fortificării capabilității militare a sistemului național de securitate și apărare al Republicii Moldova, realizarea

căreia trebuie să devină o chestiune substanțială în noua paradigmă geopolitică de asigurare a securității naționale [17, p. 287].

În concluzie, reliefăm că sistemul național de securitate și apărare al Republicii Moldova parcurge un proces plurivalent de identificare a reformei potrivite pentru fortificarea acestuia, dat fiind faptul că se confruntă cu o multitudine de provocări de ordin geopolitic. Spațiul geopolitic al Europei de Est a devenit zona de confruntare militară a intereselor geopolitice ale marilor puteri care exercită presiuni asupra statelor din regiune și le determină politicile interne de securitate națională, precum și direcțiile de realizare a acestora, consolidând factorul geopolitic în regiune prin atribuirea rolului primordial în asigurarea securității naționale. Reconceptualizarea paradigmei geopolitice de asigurare a rezilienței securității naționale a Republicii Moldova este stringent necesară, deoarece statutul geopolitic de neutralitate permanentă nu generează securitate în contextul transformărilor geopolitice actuale ale mediului de securitate regională și se impune a fi realizată printr-o abordare academică, întrucât importanța unei expertize competente a problemelor privind asigurarea funcționalității sistemului național de securitate și apărare al Republicii Moldova fundamentată pe o analiză științifică temeinică asupra implicării factorului geopolitic ce nu poate fi subestimat, care în 2014 și-a revendicat rolul central în cadrul relațiilor internaționale revenind în forță, iar la 24 februarie 2022 a determinat declanșarea unui război de către Federația Rusă împotriva Ucrainei consolidând chintesența unor noi raporturi dintre marile puteri și corelații cu micile puteri, este una valoroasă. Totodată, conștientizarea de către decidenții politici a gradului de complexitate a fenomenului geopolitic, a înțelegerii semnificației proceselor de realizare a intereselor geopolitice regionale de către marile puteri, precum și a priceperii evoluției edificării sferelor de influență geopolitică, care determină nivelul de stabilitate/instabilitate a mediului geopolitic de securitate regională, ce inhibă sau declanșează apariția provocărilor geopolitice regionale exercitând presiuni asupra sectorului de securitate și apărare națională, va spori interesul față de asigurarea dimensiunii geopolitice a securității naționale a Republicii Moldova. Capacitatea instituțională a sistemului național de securitate și apărare al Republicii Moldova de a depăși pe cont propriu amenințările pe dimensiunea geopolitică este una redusă, alternativa fiind examinarea oportunității combaterii colective a acestora prin aderarea la Alianța Nord-Atlantică, care trebuie să devină un imperativ în necesitatea realizării intereselor geopolitice vitale ale Republicii Moldova fundamentate pe asigurarea securității naționale.

Referințe bibliografice:

1. UNGUREANU, Veaceslav, JUC, Victor. *Interesele geopolitice ale marilor puteri și impactul lor asupra securității naționale a Republicii Moldova*. Chișinău: F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2016. 168 p. ISBN 978-9975-3043-6-8.
2. MANOLACHE, Constantin. Securitatea națională. In: *Republica Moldova pe calea modernizării. Studii enciclopedice*. Chișinău: F.E.-P. Tipografia Centrală, 2015, p. 279-298. ISBN 978-9975-3073-0-7.
3. JUC, Victor. *Securitatea națională și politica externă ale Republicii Moldova în contextul transformărilor*

structurale de sistem postrăzboi rece. Chișinău: F.E.-P. Tipografia Centrală, 2015. 200 p. ISBN 978-9975-53-530-4

4. UNGUREANU, Veaceslav. Redimensionarea securității naționale a Republicii Moldova în contextul noilor transformări ale arhitecturii geopolitice regionale. In: *Modernizarea social-politică a Republicii Moldova în contextul extinderii procesului integraționist european* / coord. Juc Victor. Chișinău: F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2018, pp. 420-443. ISBN 978-9975-3043-8-2

5. LEONARD, Mark, POPESCU, Nicu. *A Power Audit of EU-Russia Relations*. London: Cambridge, 2007. 65 p. ISBN 978-1-906538-00-2.

6. WALKER, Martin. Variable Geography: America's Mental Maps of a Greater Europe. In: *International Affairs*. 2000, vol. 76, nr. 3, pp. 459-474. ISSN 00205850.

7. ART, Robert. American Foreign Policy and the Fungibility of Force. In: *Security Studies*. 1996, vol. 5, nr. 4, pp. 7-42. ISSN 0963-6412.

8. OSMOCHESCU, Nicolae. Neutralitatea permanentă a Republicii Moldova în contextul relațiilor internaționale contemporane. In: *Academia de Administrare Publică – 15 ani de modernizare a serviciului public din Republica Moldova. Materialele conferinței internaționale științifico-practice din 21 mai 2008*, Chișinău: AAP, 2008, vol. 2, pp. 182-183. ISBN 978-9975-9960-5-1.

9. JUC, Victor. *Edificarea relațiilor internaționale postrăzboi rece: aspecte teoretico-metodologice și replieri geostrategice*. Chișinău: Editura Tipografia-Sirius, 2011. 248 p. ISBN 978-9975-4222-5-3.

10. BURIAN, Alexandru. *Geopolitica lumii contemporane*. Chișinău: F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2003. 456 p. ISBN 9975-78-251-5.

11. НАЗАРИЯ, Сергей. *История международных отношений и внешней политики великих держав в новейшее время. Курс лекций*. Кишинёв: Центральная Типография, 2007. 687 с. ISBN 978-9975-78-512-9

12. UNGUREANU, Veaceslav. Geopolitica securității statelor mici: cazul Republica Moldova. In: *Revista de Filosofie, Sociologie și Științe Politice*. 2012, nr. 2, pp. 119-132. ISSN 1857-2294.

13. SANDLER, Todd. Alliance Formation, Alliance Expansion and the Core. In: *The Journal of Conflict Resolution*. 1999, vol. 43, nr. 6, pp. 727-747. ISSN 00220027

14. THOMPSON, William. Democracy and Peace: Putting the Cart Before the Horse? In: *International Organization*. 1996, vol. 50, nr. 1, pp. 141-174. ISSN 0020-8183.

15. KNUDSEN, Olav. Did Accommodation Work? Two Soviet Neighbors 1964-1988. In: *Journal of Peace Research*. 1992, vol. 29, nr. 1, pp. 53-69. ISSN 0022-3433.

16. HEMMER, Christopher, KATZENSTEIN, Peter. Why is There No NATO in Asia? Collective Identity, Regionalism and the Origins of Multilateralism. In: *International Organization*. 2002, vol. 56, nr. 3, pp. 575-607. ISSN 0020-8183.

17. UNGUREANU, Veaceslav. Consolidarea dimensiunii geopolitice în noua paradigmă de asigurare a securității naționale a Republicii Moldova. In: *Modernizarea social-politică a Republicii Moldova în contextul extinderii procesului integraționist european, partea a II-a* / coord. Juc Victor. Chișinău: ÎS FEP „Tipografia Centrală”, 2019, pp. 269-289. ISBN 978-9975-3298-6-6.

18. MANOLACHE, Constantin. *Organismul militar al Republicii Moldova. Construcția militară și securitatea statului*. Chișinău: Chișinău: F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2015. 386 p. ISBN 978-9975-4239-9-1

19. JUC, Victor. Politica externă. In: *Republica Moldova. Ediție enciclopedică*. Chișinău: Tipografia „Bons Offices”, 2010, p. 706-715.

20. MORARU, Victor. *La République de Moldova: les enjeux du passé, du présent et de l'avenir*. Chișinău: Editura Tipografia-Sirius, 2022. 200 p. ISBN 978-9975-57-321-4.

21. UNGUREANU, Veaceslav. Emergența statutului geopolitic al Republicii Moldova în contextul consolidării capacității instituționale a securității naționale în perioada pandemiei COVID-19. In: *Meritocrație, profesionalism, integritate: deziderate versus realități. Materialele conferinței științifice cu participare internațională din 19 noiembrie 2020*, Chișinău: ÎS FEP „Tipografia Centrală”, 2021, pp. 160-189. ISBN 978-9975-157-25-4.

22. MIROIU, Andrei. *Balanță și Hegemonie: România în politica mondială 1913-1989*. București: Tritonic, 2005. 206 p. ISBN 973-8494-50-8.

23. WIGHT, Martin. *Politica de putere*. Chișinău: Editura ARC, 1998. 326 p. ISBN 9975-61-065-X.

24. UNGUREANU, Veaceslav. Trăsăturile fundamentale ale conceptului de neutralitate permanentă al Republicii Moldova: dimensiunea funcțională. In: *Revista de Filosofie, Sociologie și Științe Politice*. 2018, nr. 1, pp. 31-43. ISSN 1857-2294.

25. UNGUREANU, Veaceslav. Asigurarea rezilienței securității naționale a Republicii Moldova în contextul intensificării coordonatei geopolitice a fenomenului pandemiei COVID-19. In: *Revista de Filosofie, Sociologie și Științe Politice*. 2021, nr. 1, pp. 18-33. ISSN 1857-2294.

26. JUC, Victor, COJOCARU, Gheorghe. Politica externă. In: *Republica Moldova pe calea modernizării. Studii enciclopedic*. Chișinău: F.E.-P. Tipografia Centrală, 2015, p. 228-256. ISBN 978-9975-3073-0-7.

27. UNGUREANU, Veaceslav. Riscurile și oportunitățile geopolitice ale securității naționale a Republicii Moldova în contextul necesității intensificării relațiilor de cooperare cu Organizația Tratatului Atlanticului de Nord. In: *Analele științifice ale Universității de Studii Europene din Moldova, Ediția a VI-a*, Chișinău: USEM, 2020, pp. 73-84. ISBN 978-9975-3-423-1-5.

28. Pîrțac Gr., Moșneaga Gh. Provocări la adresa securității naționale a Republicii Moldova în contextul crizei

regionale. Revista „Acta Universitatis George Bacovia.Juridica.”Volume 12 ISSUE 2/2023,pag.505-525,ISSN-L-2285_0171. Bacău, 2023.